

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15.12.2005, sp. zn. 33 Odo 563/2004, ECLI:CZ:NS:2005:33.ODO.563.2004.1

Číslo: 83/2006

Právní věta: Dojde-li projev vůle, jímž se dárce domáhá vrácení darované věci, obdarovanému až poté, co předmět daru zcizil, je obdarovaný, pokud jsou splněny podmínky § 630 obč. zák., povinen poskytnout dárce peněžitou náhradu daru podle zásad o bezdůvodném obohacení.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 15.12.2005

Spisová značka: 33 Odo 563/2004

Číslo rozhodnutí: 83

Číslo sešitu: 9

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Darování

Předpisy: § 630 předpisu č. 40/1964Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

O b v o d n í s o u d pro Prahu 1 rozsudkem ze dne 6. 11. 2001 zamítl žalobu, jíž se žalobce domáhal, aby bylo určeno, že je výlučným vlastníkem domu č. p. 34 se stavební parcelou č. 22 o výměře 212 m² a zahrady parc. č. 439 o výměře 313 m², zapsaných v katastru nemovitostí u katastrálního úřadu Č. L. na LV č. 207 vedeném pro obec P., k. ú. H. P., a aby žalovanému 2) (dále jen „žalovaný“) bylo uloženo tyto nemovitosti vyklidit a vyklizené žalobci předat (výrok I.). Současně zamítl i žalobu, jíž se žalobce proti žalované 1) (dále jen „žalovaná“) domáhal eventuálně zaplacení částky 700 000 Kč jako náhrady hodnoty daru (výrok II.), a rozhodl o nákladech řízení. Vyšel ze zjištění, že v době, kdy trvalo jejich manželství, žalobce daroval shora uvedené nemovitosti darovací smlouvou z 31. 3. 1993 žalované. Tehdy byly vztahy mezi nimi vcelku dobré. V roce 1995 však došlo k jejich zhoršení, když žalovaná navázala známost s jiným mužem a později výměnou vložky v zámku vstupních dveří znemožnila žalobci užívání darovaných nemovitostí s odůvodněním, že si v souvislosti s darováním toto užívání nevyhradil. Žalobce požádal žalovanou o vrácení daru, nejprve ústně (podle jeho tvrzení o velikonocích 1995 a pak v létě téhož roku), později písemnou výzvou z 3. 12. 1996, neboť její jednání podle jeho přesvědčení odporovalo dobrým mravům. Žalovaná v roce 1996 podala návrh na rozvod manželství a rozsudkem soudu prvního stupně z 29. 9. 1997, který nabyl právní moci 21. 11. 1997, bylo její manželství se žalobcem rozvedeno. Jednou z příčin rozvratu manželství byla shledána nevěra žalované. Kupní smlouvou z 15. 7. 1996 převedla žalovaná s účinky vkladu k 24. 7. 1996 darované nemovitosti na žalovaného. Na základě těchto skutečností soud prvního stupně dovodil, že nemohly nastat účinky předvídané v § 630 obč. zák., jelikož ústní výzva žalobce k vrácení daru nebyla podle svědeckých výpovědí nikterak odůvodněna a ani písemná výzva z 3. 12. 1996

neobsahuje konkrétní skutečnosti, v nichž žalobce spatřoval hrubé porušení dobrých mravů. Jedná se proto o úkony neplatné pro neurčitost podle § 37 odst. 1 obč. zák., které nemohly mít za následek obnovení vlastnického práva žalobce. Proto nezbylo než zamítnout jak „žalobu směřující proti žalované o vrácení daru, eventuálně o zaplacení částky 700 000 Kč,“ tak – pro nedostatek aktivní legitimity – žalobu na vyklizení nemovitostí proti žalovanému.

K odvolání žalobce M ě s t s k ý s o u d v Praze jako soud odvolací rozsudkem ze dne 3. 12. 2003 rozsudek soudu prvního stupně potvrdil a rozhodl o nákladech odvolacího řízení. Ztotožnil se se skutkovými i právními závěry soudu prvního stupně a zdůraznil, že dárce musí prokázat, že učinil výzvu ke vrácení daru a že ji řádně odůvodnil. Z výzvy musí být patrné, kdo, vůči komu a z jakého důvodu ji činí, a výzva musí obsahovat popis závažného chování obdarovaného tak, aby bylo zřejmé, v jakých skutečnostech spatřuje dárce porušení dobrých mravů. Jen doručením takovéto výzvy žalované mohlo v této věci dojít ke zrušení darovací smlouvy ex nunc a obnovení předchozího stavu, tedy vlastnického práva žalobce. To ovšem platí jen za předpokladu, že by žalovaná darované nemovitosti stále vlastnila. Jestliže však po 24. 7. 1996 byly nemovitosti již vlastnictvím žalovaného (tj. mimo vlastnickou dispozici žalované), nemohlo po tomto datu vlastnické právo na žalobce přejít a výzvy doručené žalované po 24. 7. 1996 již byly bez právního významu. Proto zůstává jen tvrzení žalobce o ústních výzvách v roce 1995 a ohledně nich soud prvního stupně správně uzavřel, že postrádaly důvod vrácení daru a popis chování žalované, v němž je spatřováno porušení dobrých mravů, a tedy že byly neplatné podle § 37 odst. 1 obč. zák.

Vlastníkem nemovitostí je žalovaný; žalobce proto nemá právo na ochranu vlastnického práva podle § 126 obč. zák. a nedůvodný je i jeho požadavek na zaplacení částky 700 000 Kč představující hodnotu nemovitostí. Na tu by měl žalobce právo jen v případě, že by po zrušení darovací smlouvy žalovaná vůči němu nesplnila svoji restituční povinnost. Ke zrušení smlouvy však nedošlo, a tak soud prvního stupně právem žalobu v celém rozsahu zamítl.

Proti tomuto rozsudku, a to v celém jeho rozsahu, podal žalobce dovolání, jehož přípustnost dovozoval z přesvědčení, že otázka platnosti jeho právních úkonů byla v napadeném rozhodnutí řešena v rozporu s hmotným právem a toto rozhodnutí má proto po právní stránce zásadní význam. Pokud jde o dovolací důvody, žalovaný namítl, že řízení je postiženo vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, a že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci.

Procesní vadu spatřoval v tom, že soud prvního stupně neprovedl žádné dokazování ohledně závažného chování žalované, které bylo důvodem jeho výzvy ke vrácení daru, a v rozporu s § 120 o. s. ř. tak nezjistil okolnosti rozhodné pro posouzení věci. Nesprávnost právního posouzení věci pak podle názoru žalobce tkví v tom, že jeho právní úkony směřující ke vrácení daru byly shledány neurčitými a tedy neplatnými. I když nebylo prokázáno, že by ve své ústní výzvě ke vrácení daru v létě 1995 uvedl konkrétní chování, jímž žalovaná porušila dobré mravy, není pochyb o tom, že žalované bylo zcela zřejmé, na základě jakých skutečností se žalobce domáhá vrácení darovaných nemovitostí, a že vůči žalobce v tomto směru projevenou bez jakýchkoli pochybností vnímala. Tento projev vůle byl dostatečně určitý, a proto již v roce 1995 došlo k obnovení vlastnického práva žalobce. Kupní smlouva, kterou žalovaná uzavřela se žalovaným v roce 1996, je tudíž neplatná. I kdyby pak uvedená ústní výzva byla pro neurčitost neplatná, jsou platné jeho další písemné právní úkony obsažené v žalobě a v jejích doplňcích. Jestliže tyto úkony učinil až poté, co žalovaná přestala být vlastníkem darovaných nemovitostí, vzniklo žalobci proti ní právo na peněžitou náhradu. Žalobce navrhl, aby byly zrušeny rozsudky soudů obou stupňů a aby věc byla vrácena soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Žalovaná zpochybnila přípustnost dovolání poukazem na to, že posouzení otázky platnosti právních úkonů žalobce nemá obecný dopad na případy obdobné povahy a navíc její řešení odvolacím soudem

je v souladu s ustálenou judikaturou a s hmotným právem. Proto by mělo být dovolání žalobce odmítnuto. Žalovaný se k dovolání nevyjádřil.

Podle článku II bodu 3. zákona č. 59/2005 Sb., obsahujícího přechodná ustanovení k novele občanského soudního řádu provedené tímto zákonem, dovolání proti rozhodnutím odvolacího soudu vydaným přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona (tj. před 1. 4. 2005) nebo vydaným po řízení provedeném podle dosavadních právních předpisů se projednají a rozhodnou podle dosavadních právních předpisů. S ohledem na den, kdy bylo napadené rozhodnutí vydáno, bylo tedy v řízení o dovolání postupováno podle občanského soudního řádu ve znění před novelou provedenou zákonem č. 59/2005 Sb.

Podle § 236 odst. 1 o. s. ř. lze dovoláním napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští. Proto se Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání bylo podáno včas k tomu oprávněnou osobou, zabýval nejprve tím, zda jde o dovolání přípustné.

Přípustnost dovolání proti potvrzujícím rozhodnutím odvolacího soudu ve věci samé je upravena v § 237 odst. 1 písm. b) a c) o. s. ř. Podle písm. b) tohoto ustanovení je dovolání přípustné proti rozsudku odvolacího soudu a proti usnesení odvolacího soudu, jimiž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, kterým soud prvního stupně rozhodl ve věci samé jinak než v dřívějším rozsudku (usnesení) proto, že byl vázán právním názorem odvolacího soudu, který dřívější rozhodnutí zrušil. Tímto ustanovením nemůže být přípustnost dovolání žalobce založena, jelikož napadeným rozsudkem byl potvrzen v pořadí první rozsudek, který soud prvního stupně v této věci vydal.

Zbývá tedy přípustnost dovolání podle § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř., podle kterého je dovolání přípustné proti rozsudku odvolacího soudu a proti usnesení odvolacího soudu, jimiž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, jestliže dovolání není přípustné podle písmena b) a dovolací soud dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí má ve věci samé po právní stránce zásadní význam. Podle § 237 odst. 3 o. s. ř. má rozhodnutí odvolacího soudu po právní stránce zásadní význam zejména tehdy, řeší-li právní otázku, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo která je odvolacími soudy nebo dovolacím soudem rozhodována rozdílně, nebo řeší-li právní otázku v rozporu s hmotným právem.

Potvrzující rozhodnutí odvolacího soudu ve vztahu k žalobě na určení vlastnictví žalobce k nemovitostem, které byly předmětem daru, a k žalobě na jejich vyklizení vychází z toho, že v době, kdy žalovaná byla ještě vlastnící těchto nemovitostí, neučinil žalobce platný úkon směřující ke vrácení daru, a spočívá tak na řešení otázky platnosti ústních výzev žalobce učiněných vůči žalované v roce 1995 z hlediska jejich určitosti. Výrok, kterým byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně o zamítnutí návrhu, jímž se žalobce pro případ, že bude zamítnuta jeho určovací žaloba, domáhal zaplacení částky 700 000 Kč jako náhrady hodnoty daru, je pak postaven na závěru, že výzvy žalobce ke vrácení daru učiněné v době, kdy žalovaná již nemovitosti nevlastnila, postrádají právní význam a nejsou způsobilé nastolit účinky předvídané v § 630 obč. zák. Jelikož přípustnost dovolání podle § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. může být dána jen zásadním právním významem otázky, o jejíž řešení se rozhodnutí o uplatněném nároku opírá, je v případě, že rozhodnutí o jednotlivých nárocích nebo jejich částech spočívá na řešení různých právních otázek, nutno zkoumat jejich zásadní význam po právní stránce odděleně. Dovolání pak je přípustné jen proti těm výrokům, pro které bylo podstatné a rozhodující řešení otázky, již je možno přiznat zásadní právní význam.

Už v usnesení ze dne 9. 1. 2001, sp. zn. [29 Cdo 821/2000](#), uveřejněném v Souboru rozhodnutí Nejvyššího soudu, vydávaném nakladatelstvím C. H. Beck (dále jen „Soubor“), svazku 1, pod č. C 23, vyslovil dovolací soud názor, že o rozhodnutí odvolacího soudu po právní stránce zásadního významu jde nejen tehdy, jestliže odvolací soud posuzoval právní otázku, která v projednávané věci měla pro rozhodnutí ve věci zásadní význam, nýbrž rozhodnutí musí současně mít po právní stránce zásadní

význam z hlediska rozhodovací činnosti soudů vůbec. Obdobný závěr pak přijal i v usnesení ze dne 25. 1. 2001, sp. zn. 20 Cdo 2965/2000, uveřejněném v Souboru, svazku 1, pod č. C 71.

Z pohledu této judikatury, od níž nemá dovolací soud důvodu se odchýlit, není možno považovat za otázku zásadního právního významu otázku platnosti ústních právních úkonů, jimiž žalobce vyzval žalovanou v roce 1995 ke vrácení daru, neboť její řešení spočívá na zcela konkrétních a jedinečných skutkových okolnostech a chybí tak potřebný zobecňující význam pro rozhodovací činnost soudů vůbec. Kromě toho, není-li sporu o tom, že žalobce ve svých ústních projevech nekonkretizoval, jaké chování žalované ho vedlo k požadavku na vrácení daru (a tímto skutkovým závěrem je dovolací soud s ohledem na to, že přípustnost dovolání je zvažována pouze z hlediska § 237 odst. 1 písm. c/ o. s. ř., vázán - srov. § 241a odst. 3 o. s. ř. omezující uplatnění dovolacího důvodu směřujícího ke zpochybnění skutkových závěrů, na nichž postavil odvolací soud své rozhodnutí, na dovolání přípustná podle § 237 odst. 1 písm. a/ a b/ o. s. ř. či podle obdobného užití těchto ustanovení), je závěr o neplatnosti tohoto právního úkonu v souladu s ustálenou soudní praxí a tedy i s hmotným právem. V tomto směru stačí odkázat na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 12. 2002, sp. zn. [22 Cdo 1620/2001](#), uveřejněný v Souboru, svazku 22, pod č. C 1598. Pak ovšem výročkům napadeného rozsudku, jimiž byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně ve výrocích o zamítnutí žaloby na určení vlastnictví žalobce a na vyklizení nemovitostí žalovaným, nelze přiznat zásadní právní význam a dovolání směřující proti nim není přípustné ani podle § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. Proto nezbylo, než je v tomto rozsahu podle § 243b odst. 5, věty první, a § 218 písm. c) o. s. ř. odmítnout.

Jiná je situace, pokud jde o otázku, zda účinky předpokládané v § 630 obč. zák. nastávají i tehdy, učinil-li dárce projev vůle, jímž se na obdarovaném domáhá vrácení daru, až v době, kdy obdarovaný již není vlastníkem darované věci. Tato otázka dosud v rozhodovací praxi dovolacího soudu nebyla řešena a navíc - jak bude uvedeno dále - ji odvolací soud vyřešil v rozporu s hmotným právem. Proto je výrok, jímž byl potvrzen výrok rozsudku soudu prvního stupně o zamítnutí žaloby na zaplacení částky 700 000 Kč, rozhodnutím odvolacího soudu po právní stránce zásadního významu a dovolání proti němu je přípustné podle § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř.

Dovolací soud proto poté, co konstatoval, že dovolání se opírá o způsobilý dovolací důvod, že obsahuje náležitosti uvedené v § 241a odst. 1 o. s. ř. a že je splněna i podmínka uvedená v § 241 odst. 1 a 4 o. s. ř., přezkoumal tento výrok podle § 242 odst. 1 a 3 o. s. ř. a dospěl k závěru, že dovolání je opodstatněné.

N e j v y š š í s o u d proto zrušil rozhodnutí soudů obou stupňů a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

Podle § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. lze dovolání podat z důvodu, že rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci. Nesprávným právním posouzením je omyl soudu při aplikaci práva na zjištěný skutkový stav (skutkové zjištění). O mylnou aplikaci se jedná, jestliže soud použil jiný právní předpis, než který měl správně použít, nebo aplikoval sice správný právní předpis, ale nesprávně jej vyložil, popř. jestliže ze skutkových zjištění vyvodil nesprávné právní závěry.

Podle § 630 obč. zák. se dárce může domáhat vrácení daru, jestliže se obdarovaný chová k němu nebo členům jeho rodiny tak, že tím hrubě porušuje dobré mravy.

V tomto ustanovení je upraven zvláštní způsob zániku darovacího vztahu jednostranným právním úkonem dárce. Okamžikem jednání obdarovaného, které naplňuje znaky uvedené v § 630 obč. zák., vzniká dárce právo domáhat se vrácení daru, tedy požadovat po obdarovaném vrácení toho, co bylo předmětem darování. Využije-li dárce tohoto práva, zaniká darovací vztah okamžikem, kdy jeho

projev vůle došel obdarovanému. Byla-li darována věc, projevem vůle dárce o odvolání daru došlým obdarovanému se ruší darovací smlouva a obnovuje se původní právní vztah, tj. obnoví se vlastnictví dárce k věci ex nunc a obdarovaný, který se stal neoprávněným držitelem, je povinen mu věc vydat (§ 126 odst. 1 obč. zák.). V praxi však může dojít k situaci, že obdarovaný předmět daru poté, co se stane jeho vlastníkem, zcizí. Dojde-li k tomu až poté, co je obdarovanému doručena důvodná výzva k vrácení daru podle § 630 obč. zák., tj. co se dárce v důsledku naplnění podmínek tohoto ustanovení s účinky ex nunc stane opět vlastníkem darované věci, jde o neplatný převod vlastnického práva a v takovém případě zůstává právo dárce na fyzické vydání předmětu daru zachováno. Zcizí-li ovšem obdarovaný darovanou věc před doručením výzvy k vrácení daru, nelze platnost tohoto zcizení z hlediska oprávnění obdarovaného zpochybňovat, jelikož v době převodu mu náleželo vlastnické právo a tím i právo s věcí nakládat (§ 123 obč. zák.).

Obdarovaný tak z důvodů, které neodporují zákonu, nemůže splnit svoji povinnost fyzicky předat dárce předmět daru a tuto povinnost nemá ani nový vlastník věci. To však nemění nic na tom, že pokud byly podmínky § 630 obč. zák. splněny, okamžikem doručení výzvy ke vrácení daru povinnost obdarovaného vrátit dar vznikla. Výklad ustanovení § 630 obč. zák., na němž postavil odvolací soud svůj závěr o tom, že výzva doručená obdarovanému v době, kdy již není vlastníkem darované věci, je bez právního významu, není správný.

Právo dárce na vrácení daru založené zákonem totiž nelze učinit závislým na tom, jak obdarovaný s předmětem daru naloží, a není možno je vyloučit jen proto, že obdarovaný již darovanou věc nemá v držení. Obdarovaný získal bezplatně určitou majetkovou hodnotu, kterou - za splnění zákonných podmínek - musí vrátit. Nemůže-li tak učinit in natura, je povinen poskytnout dárce ekvivalent v podobě peněžitého plnění podle zásad o bezdůvodném obohacení (§ 458 obč. zák.). Uplatnění názoru odvolacího soudu by v praxi vedlo k závěru, který nelze připustit, totiž že se obdarovaný v případě, že dar vzápětí po jeho obdržení zcizí, může chovat k dárce a jeho rodině způsobem hrubě odporujícím dobrým mravům, aniž by mu hrozilo, že v důsledku toho bude povinen dar vrátit.

Tyto úvahy jsou samozřejmě na místě pouze za situace, kdy právní úkon dárce směřující ke vrácení daru je úkonem platným. Odvolací soud se v důsledku právního názoru, který zaujal, nezabýval příliš podrobně otázkou platnosti výzev žalobce adresovaných žalované po 24. 7. 1996, pouze stručně konstatoval, že výzvy z 3. 12. 1996 a ze 4. 11. 2001 trpí neurčitostí, když neobsahují popis závadného chování žalované. Ani on však nepochyboval o tom, že ze žaloby, která byla žalované doručena 30. 10. 1996, zřetelně vyplývá jak popis chování žalované, které žalobce považuje za jednání hrubě porušující dobré mravy, tak i s tímto chováním související požadavek žalobce na vrácení darovaných nemovitostí.

Doručením žaloby tedy došel žalované z hlediska určitosti platný projev vůle žalobce směřující ke vrácení daru, který by v případě, že by popsané chování žalované bylo prokázáno a že by je bylo možno považovat za hrubé porušení dobrých mravů, byl způsobilý vyvolat následky uvedené v § 630 obč. zák., byť - jak bylo shora vyloženo - pouze v podobě nároku žalobce na zaplacení finanční náhrady za darované nemovitosti.

Z uvedeného je zřejmé, že odvolací soud sice na daný případ aplikoval správné ustanovení § 630 obč. zák., ale nesprávně je vyložil. Rozhodnutí odvolacího soudu tudíž spočívá na nesprávném právním posouzení věci, čímž je naplněn dovolací důvod podle § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. Proto Nejvyšší soud přezkoumávaný výrok spolu s akcesorickým výrokiem o nákladech odvolacího řízení podle § 243b odst. 2, části věty za středníkem, o. s. ř. zrušil. Jelikož důvody zrušení platí i pro přezkoumávaným výrokiem potvrzený výrok rozsudku soudu prvního stupně, byly podle § 243b odst. 3, věty druhé, o. s. ř. zrušeny i tento výrok a výrok o nákladech řízení před soudem prvního stupně a věc byla v tomto rozsahu vrácena soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Za této situace pozbývají významu výhrady žalobce ke správnosti posouzení platnosti jeho výzev z 3. 12. 1996 a 4. 11. 2001, stejně jako jeho námitka, že řízení bylo zatíženo procesní vadou. Proto se dovolací soud touto částí jeho dovolacích argumentů blíže nezabýval.